

Огляд ономастичних праць, одержаних редакцією (4-6)

4. Ономастика України та етногенез східних слов'ян/Відп. ред. І.М.Желзняк.-К.,1998.-227 с. [Інститут української мови НАНУ].

Колективна монографія шістьох авторів «ставить за мету довести важливе значення ономастики для вивчення східнослов'янського глотто- й етногенезу) (с.4), шукаючи «чисту» східнослов'янську онімну лексику. Практично вся книга складається з різнопланових етимологічних розвідок високої вартості. Пошуки власне східнослов'янських топонімів дали загалом непевні результати. Ці пошуки найпомітніші й найрезультативніші у першому розділі «Роль і місце ономастичних досліджень у студіях з східнослов'янського етногенезу» (І.М.Желзняк). Особливий інтерес тут становить розгляд східнослов'янських словотвірних типів у гідронімії України порівняно з Балканами. Розділ «Із Птолемеєвого етнотопонімікону Східної Європи» (resp. Славії)»

(О.С.Стрижак) становить змістовне доповнення до відомої монографії автора, містить дуже цікаві інтерпретації ряду етнонімів (сармати, серби та ін.) і топонімів та... деякі елементи наукової фантастики, спрямованої на пошуки кельтизмів. До них зокрема зараховані етноніми венеди й фінни (обидва з сенсом «білий»). Розділ «Формування топонімічної системи в межах одного річкового басейну» (І.М.Желзняк) аналізує гідронімію басейну Леглича, правої притоки Дніпра, обґрунтовує тезу про те, що «системність гідронімів виявляється в основному в їх словотворі», показує вагомість аналогії, формулює серію переконливих етимологій.

Останній збірний розділ «Відбиття в гідронімії східнослов'янських мовних рис» об'єднує шість розвідок: 1) «Відновлення окремих мовних рис східних слов'ян за даними гідронімії» (О.П.Карпенко) – тут дається ґрунтовний аналіз ряду гідронімів басейну Ужа; 2) «До етимологічної інтерпретації деяких гідронімів басейну Дніпра» (Р.М.Козлова) - п'ять гідронімів: Верпа, Кокань, Овда, Толба, Товмень; слов'янська генеза їх доводиться дуже надійно, сумніви оглядача викликає тільки етимологія Овди; 3) «Гелонімічний ландшафт західноукраїнського Полісся» (В.П.Шульгач) – теж серія добре узаasadнених етимологій, фактично короткий етимологічний словник важчих для аналізу гелонімів регіону; 4) «Реалізація праслов'янської географічної термінології в гідронімії басейну Дніпра» (Т.М.Богоедова) - на фунті етимологічного аналізу гідронімів реконструюються 7 географічних термінів, що з високою долею вірогідності існували у праслов'янські часи; 5) «Поліські гідроніми на -іпа» (О.П.Карпенко) - йдеться про 2 гідроніми, Горинь та Норинь, що інтерпретуються як слов'янські; із численних варіантів найдавнішими визначаються форми на -іпа; 6) «Нерегулярна варіативність гідронімів» (І.М.Желзняк) - розглядаються варіанти назви річки Мазник (басейн Дніпра); і в цій розвідці, як і в усіх без винятку інших, що склали монографію, є свіжі думки й цікаві етимологічні побудови.

Як додатки до монографії подаються «Словник гідронімів України» (О.П.Карпенко), який містить назви переважно з Житомирської обл., що не потрапили до СГУ, та «Словник географічних термінів Західного Полісся» (В.П.Шульгач). У монографії є «Покажчик слів та основ», який значно полегшує роботу з нею та якого так бракує багатьом вітчизняним працям.

5. Слов'янська ономастика: Збірник наукових праць на честь 70-річчя доктора філологічних наук, професора П.П.Чучки.- Ужгород:Ред.-вид. відділ комітету інформації, 1998.-236с.

Збірник складається з 2 частин. У першій, після коротких ювілейних «Сторінок життєпису вченого», подається бібліографія П.П.Чучки - від першої публікації у 1955 р. до статті, виданої у 1998 р. Усього в списку публікацій 163 позиції, до яких долучається окремим списком ще 146 газетних статей на філологічні теми. Вказані окремо опубліковані П.П.Чучкою його переклади зі слов'янської, чеської та угорської мов та внутрішні рецензії. В окремих списках названі редаговані ювіляром праці, виконані під його керівництвом дисертації (їх 10), опонування дисертації.

Друга частина - «Наукові праці з ономастики». Тут розміщені 26 статей учених з Ужгорода, Києва, Тернополя, Братислави, Загреб, Мінська, Одеси, Дніпропетровська, Львова. Як те й прийнято у таких збірниках, праці розташовані за алфавітом авторів. Тематично ж вони групуються навколо проблем: 1) антропоніміки -11 статей, присвячуючись прізвищам (Г.Є.Бучко, Г.В.Мельник, С.С.Панцьо), іменам (М.Майтан, А.У.Усцінович), структурі антропонімів (Н.І.Касинець, також стаття про генезу суфікса -енко М.Л.Худаши й І.Д.Фаріон), відатропонімним похідним (О.Р.Тимко) та загальним питанням семантичної вмотивованості антропонімів (І.М.Железняк, на прикладі антропоніма Китай), антропонімічної класифікації (В.Бланар), відображення в антропонімії язичницького світосприйняття (С.М.Медвідь); 2) топоніміки - 6 статей з аналізом гідронімів (О.П.Карпенко, Ю.О.Карпенко), ойконімів (стаття Д.Г.Бучка й П.Д.Бучка, також стаття В.В.Лободи), мікротопонімів (Н.І.Лісняк), відтопонімних похідних (В.О.Горпинич); 3) літературної та фольклорної ономастики (О.Ю.Карпенко, Д.В.Кобаль, М.М.Мігалєга, М.І.Пілаш); 4) передачі іншомовних власних назв по-українськи (А.Г.Гудманян) та українських по-чеськи (О.Л.Паламарчук); 5) ролі та місця власних назв у словниках - йдеться про словник Ласлова Чопея (Я.В.Галас) та української мови XVI - першої половини XVII ст. (О.Я.Добровольська). Окреме місце займає стаття В.В.Німчука «Походження Добрилового євангелія», неономас-тична за назвою, але з розгорнутими пошуками носія імені Добрило.

Загалом збірник є цінним здобутком вітчизняної ономастики. Шкода, що в ньому немає «Показчика слів та основ».

6. Громко Т.В., Лучик В.В., Поляруш Т.І. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини/Відп. ред. В.В.Лучик.-К.-Кіровоград,1999.-222с.

Після «Передмови», де йдеться про зміст, склад та структуру словника, йде власне словник, що нараховує понад 1700 словникових статей, які описують за писемними та усними джерелами як загальноживані, так і локальні терміни - усе, що зафіксовано авторами на Кіровоградщині. Помітна частина описаних слів уводиться до наукового обігу уперше. Географічна термінологія українських теренів, наукове вивчення якої заклали Т.О.Марусенко та Й.О.Дзензелівський і яка має вже й обсяжні лексикографічні описи (праці С.О.Черепанової, О.К.Данилюк та ін.) завдяки змістовному кіровоградському словнику стала доступнішою для дальших ономастичних студій. Зроблено ще один крок до створення в майбутньому загальноукраїнського словника географічних термінів, дуже потрібного для розв'язання багатьох теоретичних і практичних потреб.

Юрій Карпенко

